

STORTINGET

Innst. 482 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:209 L (2024–2025)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad og Johan Aas om endring av forvaringsreglene

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Vedtak til lov
om endring i straffeloven

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endring:

§ 44 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Ved særlig stor fare for at den domfelte på nytt vil begå alvorlig lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd, kan retten i forvaringsdommen, eller i dom som nekter prøveløslatelse, fastsette at den domfelte for inntil ytterligere 2 år fra dommen er endelig, ikke kan begjære prøveløslatelse.

II

Loven trer i kraft straks.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen har forelagt forslaget for statsråd Astri Aas-Hansen, som har uttalt seg i brev av 6. mai 2025. Brevet er vedlagt denne innstillingen.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Marte Eide Klovning, fra Høyre, Ingunn Foss og Guro Angell Gimse, fra Senterpartiet, Toralf Heimdal og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til at forvaring kan idømmes farlige lovbrutere der gjentakelsesfaren for å begå ny alvorlig kriminalitet er høy, og der tidsbestemt fengselsstraff ikke anses å være tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet fra lovbruteren. Komiteen viser til at etter gjeldende lovverk kan forvaringsdømte løslates på prøve før utløpet av forvaringstiden når det er gått minst ett år etter at forvaringsdommen eller en dom som nekter prøveløslatelse, er endelig. Dersom det i dommen er fastsatt minstetid, kan den domfelte ikke løslates på prøve før minstetiden er utløpt. Prøvetiden skal være fra 1 til 5 år.

I likhet med forslagsstillerne har komiteen merket seg en rekke saker i media som avdekker svakheter ved dagens forvaringsregime. Komiteen merker seg

at forslagsstillerne på denne bakgrunn tar til orde for å innføre en unntaksbestemmelse som kan innskrenke den forvaringsdømtes rett til å begjære seg prøveløslatt i visse saker.

Komiteen har stor forståelse for at saker om prøveløslatelse fra forvaringsdom kan oppleves som svært belastende og skape usikkerhet for de som er berørt av handlingene som ligger til grunn for domfellelsen, og at det kan virke støtende at den domfelte kan begjære prøveløslatelse så hyppig som dagens regelverk gir åpning for.

Komiteen viser til representantforslaget og justis- og beredskapsministerens vurdering av forslaget i brev av 6. mai 2025.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til statsrådens svarbrev og vil i likhet med statsråden uttrykke stor forståelse for at de fornærmede og etterlatte opplever saker om prøveløslatelse fra forvaring som belastende. Flertallet ser at behandlingen av slike saker noen ganger får stor offentlig oppmerksomhet og åpner gamle sår. Flertallet forstår at oppmerksomheten knyttet til behandling av slike begjæringer kan gjøre det vanskeligere for mange å legge saken bak seg og gå videre i livet, og at det for samfunnet som helhet kan skape uro og usikkerhet, samt at det i noen tilfeller kan fremstå som unødvendig ressursbruk.

Flertallet vil understreke at forvaringsinstituttet bygger på en grunntanke om rehabilitering med mulighet for tilbakeføring av den forvaringsdømte til samfunnet, og at det er nødvendig med mekanismer som sikrer at reaksjonen er underlagt jevnlig domstolskontroll.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, deler i likhet med statsråden langt på vei problemforståelsen som beskrives av forslagsstillerne. Dette flertallet er enig med statsråden i at en slik endring ikke bør innføres uten grundig lovarbeid som sendes på høring på vanlig måte, og at det er flere sider ved en slik lovendring som bør vurderes grundig. Dette flertallet viser til at dersom man innfører en slik unntaksregel som forslagsstillerne fremmer, bør det også vurderes nærmere hva som bør være vilkåret for å gjøre unntak, i tillegg til at alternative løsninger, lovtekniske spørsmål og mulige konsekvenser samt forholdet til menneskerettighetene, bør vurderes nærmere. Dette flertallet er enig i at grundige lovforarbeider er nødvendig for å hindre at eventuelle endringer får utilsiktede konsekvenser, og for at de krysseende hensynene balanseres mot hverandre på en god måte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet registrerer med tilfredshet at dette arbeidet vil bli prioritert fremover fra departementets side, sammen med andre spørsmål knyttet til reglene om forvaring som det er behov for å vurdere og eventuelt foreslå endringer i.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet registrerer at Fremskrittspartiet i denne saken under komitébehandlingen også har fremmet et forslag for å sikre at det gjøres straffbart å unndra seg varetektsfengsling. Disse medlemmer vil ikke ta stilling til et slikt forslag som fremmes i løpet av komitébehandlingen, og som ligger helt utenfor det temaet som representantforslaget handler om, nemlig forvaringsinstituttet.

Komiteens medlemmer fra Høyre er enige med Fremskrittspartiet om at forvaringsreglene bør strammes inn, og at dette kan gjøres ved å endre de gjeldende reglene for hvor hyppig forvaringsdømte kan søke om prøveløslatelse.

Disse medlemmer viser til at forvaring er en tidsbestemt straff hvor den domfelte kan søke om prøveløslatelse etter utløpet av eventuelt fastsatt minstetid. Det bærende hensynet bak reaksjonsformen forvaring er at samfunnet skal beskyttes mot de farligste lovbrakterne, og at dette formålet ikke kan oppnås med en tidsbestemt fengselsstraff i alle tilfeller. Det avgjørende ved vurderingen av om forvaringsstraff i utgangspunktet skal idømmes, og ved senere vurderinger av om den skal forlenges, er den foreliggende faren for gjentakelse av lovbrudd fra den domfelte som vil være en trussel mot andres liv, helse og frihet.

Disse medlemmer viser til at etter utløpet av en eventuell minstetid kan den domfelte begjære seg prøveløslatt. En slik begjæring om prøveløslatelse kan etter dagens lovverk fremsettes ett år etter idømmelse av forvaringsdom uten minstetid eller ett år etter rettskrafttidspunktet for forutgående dom på nektelse av prøveløslatelse.

Disse medlemmer viser til forslaget, som skisserer en unntaksbestemmelse som gir adgang til å innskrenke den domfeltes rett til å begjære seg prøveløslatt i visse saker, der det er en forhøyet gjentakelsesfare for alvorlige lovbrudd.

Disse medlemmer støtter intensjonen i forslaget, men mener det ikke bør vedtas på prosessuell grunnlag, da Fremskrittspartiet fremmer et lovforslag direkte i et representantforslag.

Disse medlemmer fremmer i stedet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå nødvendige endringer i straffeloven, slik at forvaringsdømte for inntil ytterligere 2 år fra dommen er endelig, ikke kan begjære prøveløslatelse.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring av forvaringsstraffen, herunder innstramning i reglene for å begjære prøveløslatelse, krav til bruk av elektronisk kontroll ved permisjon og prøveløslatelse og en sikrere risikovurdering av domfelte med forvaringsstraff.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet har merket seg den siste tids mediedekning om forvaringsdømte som etter løslatelse fra forvaring har begått ny alvorlig kriminalitet som har ført til idømmelse av ny dom på forvaring. Slik disse medlemmer ser det, har dette avdekket svakheter ved dagens forvaringslovverk.

Disse medlemmer mener det på denne bakgrunn er nødvendig å foreta en justering av regelverket for å avbøte svakhetene ved det gjeldende lovverket. Disse medlemmer mener videre at et naturlig utgangspunkt for innstramning av forvaringsreglene er å endre de gjeldende reglene for hvor hyppig forvaringsdømte kan søke om prøveløslatelse.

Disse medlemmer er av den oppfatning at det må på plass en unntaksbestemmelse som gir adgang til å innskrenke den domfeltes rett til å begjære seg prøveløslatt i visse saker. Disse medlemmer mener unntaksbestemmelsen som innskrenker den forvaringsdømtes rett til å begjære prøveløslatelse, skal gjelde i de sakene der det er en forhøyet gjentakelsesfare for alvorlige lovbrudd. Disse medlemmer viser til at dette har en side mot offentlig ressursbruk, da det i de sakstilfellene forslaget er ment å regulere, ikke vil være noen reell grunn til full rettslig prøving av begjæringen om prøveløslatelse.

Disse medlemmer mener videre at dette også har en klar side mot hensynet til de som er berørt av handlingene som ligger til grunn for domfellelsen, som vil kunne oppleve det som støtende at gjerningsmannens begjæringer om prøveløslatelse skal behandles med så hyppige tidsintervaller som etter dagens lovgivning.

Disse medlemmer viser også til belastningen for de berørte som kommer med opplevd usikkerhet rundt mulig løslatelse av den domfelte, og at denne belastningen med dagens system er noe som vil repeteres med ettårsintervaller.

Disse medlemmer mener at tilføyelsen av et slikt unntak til dagens lovbestemmelse om prøveløslatelse på en god måte vil ivareta både den domfeltes rettssikkerhet, bruken av samfunnets ressurser og hensynet til de som er berørt av de straffbare handlingene som i utgangspunktet har begrunnet den enkelte forvaringsdom.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet følgende forslag om endring i straffeloven:

«I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endring:

§ 44 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Ved særlig stor fare for at den domfelte på nytt vil begå alvorlig lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd, kan retten i forvaringsdommen, eller i dom som nekter prøveløslatelse, fastsette at den domfelte for inntil ytterligere 2 år fra dommen er endelig, ikke kan begjære prøveløslatelse.

II

Loven trer i kraft straks.»

Disse medlemmer har videre merket seg at det gjennom medienes dekning av en konkret straffesak har blitt blottlagt en svakhet i dagens lovverk for varetektsfengsling. Disse medlemmer viser herunder til at det gjennom mediedekningen har fremkommet at det etter gjeldende lovverk ikke er straffbart for en person som er varetektsfengslet, å unndra seg varetektsfengsling ved å rømme fra fengsel. Dette i motsetning til en person som er idømt fengselsstraff, hvor unndragelse av straffen – herunder ved å rømme fra fengsel under straffgjennomføringen – er gjort straffbart etter straffeloven § 161. Disse medlemmer mener det må på plass et tilsvarende lovverk som gjør det straffbart å unndra seg varetektsfengsling.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at det gjøres straffbart å unndra seg varetektsfengsling.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreslå nødvendige endringer i straffeloven, slik at forvaringsdømte for inntil ytterligere 2 år fra dommen er endelig, ikke kan begjære prøveløslatelse.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring av forvaringsstraffen, herunder innstramning i reglene for å begjære prøveløslatelse krav til bruk av elektronisk kontroll ved permisjon

og prøveløslatelse og en sikrere risikovurdering av domfelte med forvaringsstraff.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endring:

§ 44 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Ved særlig stor fare for at den domfelte på nytt vil begå alvorlig lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd, kan retten i forvaringsdommen, eller i dom som nekter prøveløslatelse, fastsette at den domfelte for inntil ytterligere 2 år fra dommen er endelig, ikke kan begjære prøveløslatelse.

II

Loven trer i kraft straks.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at det gjøres straffbart å unndra seg varetektsfengsling.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:209 L (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad og Johan Aas om endring av forvaringsreglene – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 27. mai 2025

Helge André Njåstad

leder

Else Marie Rødby

ordfører

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
25/2838 - JOAN

Dato
06.05.2025

UTTALELSE TIL DOKUMENT 8: 209 L (2024-2025)

Jeg viser til Justiskomiteens brev 24. april 2025 med anmodning om departementets uttalelse i forbindelse med behandlingen av Dokument 8:209 L (2024–2025)
Representantforslag om endring av forvaringsreglene.

I representantforslaget foreslås det en endring av straffeloven § 44 fjerde ledd, som regulerer hvor hyppig en forvaringsdømt kan begjære prøveløslatelse. I dag er regelen at den domfelte kan begjære prøveløslatelse når det er gått minst ett år etter at forvaringsdommen eller en dom som nekter prøveløslatelse, er endelig. Er det fastsatt minstetid i dommen om forvaring, kan den domfeltes imidlertid ikke løslates på prøve før minstetiden er utløpt, jf. § 44 første ledd. Forslagsstillerne foreslår at det ved særlig stor fare for at den domfelte vil begå alvorlige lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd, kan retten fastsette at den domfelte i en periode på ytterligere to år ikke kan begjære prøveløslatelse.

Forslagsstillerne begrunner forslaget med offentlig ressursbruk, og at det i disse tilfellene ikke vil være noen reell grunn til full rettslig prøving av begjæringen om prøveløslatelse. De viser også til hensynet til de som er berørt av handlingene som ligger til grunn for domfellelsen, som vil kunne oppleve det som støtende at den domfelte kan kreve en så hyppig behandling av prøveløslatelsesspørsmålet som dagens regelverk legger opp til. Forslagsstillerne mener at forslaget innebærer en bedre balansering av hensynet til domfeltes rettssikkerhet opp mot hensynet til bruk av samfunnets ressurser og hensynet til de som er berørt av den straffbare handlingen.

Jeg vil først understreke at jeg har stor forståelse for at de fornærmede og etterlatte opplever saker om prøveløslatelse fra forvaring som belastende. Behandlingen av slike

saker får noen ganger stor offentlig oppmerksomhet og åpner gamle sår. Det er lett å forstå at oppmerksomheten knyttet til behandling av slike begjæringer kan gjøre det vanskeligere for mange å legge saken bak seg og gå videre i livet. Også for samfunnet som helhet kan slike prosesser skape uro og usikkerhet. I noen tilfeller kan prosessen også fremstå som unødvendig ressursbruk.

Forvaring er en tidsubestemt straff som kan opprettholdes så lenge vilkåret om gjentakelsesfare er oppfylt. I prinsippet kan reaksjonen opprettholdes livet ut. Forvaringsinstituttet bygger imidlertid på en grunntanke om rehabilitering og mulighet for tilbakeføring av den forvaringsdømte til samfunnet. Det er nødvendig med mekanismer som sikrer at reaksjonen er underlagt jevnlig domstolskontroll. Domfeltes rett til å få prøvd spørsmålet om prøveløslatelse med jevne mellomrom er en slik mekanisme.

Et lignende forslag som er fremmet av forslagsstillerne, ble fremsatt i Dokument 8: 80 L (2021–2022). Forslaget ble ikke vedtatt, og flertallet i justiskomiteen begrunnet dette med at et slikt forslag bør utredes grundig for å hindre utilsiktede konsekvenser og for å vurdere hva som er en hensiktsmessig utforming av et eventuelt unntak fra dagens prøvingsregel. Flertallet viste også til at daværende justis- og beredskapsminister i sitt svarbrev til Justiskomiteen hadde varslet at departementet ville påbegynne et arbeid med å vurdere spørsmålet.

Jeg deler langt på vei problemforståelsen som beskrives av forslagsstillerne. Jeg er imidlertid enig med min forgjenger i at en slik endring ikke bør innføres uten et grundig lovarbeid som sendes på høring på vanlig måte. Det er flere sider ved en slik lovendring som bør vurderes grundig. Det kan for eksempel reises spørsmål om det er grunn til å opprettholde hovedregelen om at prøveløslatelse skal kunne begjæres årlig, eller om hovedregelen bør utformes på en annen måte. Dersom man innfører en slik unntaksregel som forslagsstillerne fremmer, bør det også vurderes nærmere hva som bør være vilkåret for å gjøre unntak («særlig stor fare» eller lignende). Også alternative løsninger, lovtekniske spørsmål og mulige konsekvenser bør vurderes nærmere, samt forholdet til menneskerettighetene. Uten grundige lovforarbeider er det en risiko for at eventuelle endringer får utilsiktede konsekvenser, og for at de kryssende hensynene ikke balanseres mot hverandre på en god måte.

Dette arbeidet vil bli prioritert fremover fra departementets side, sammen med andre spørsmål knyttet til reglene om forvaring som det er behov for å vurdere og eventuelt foreslå endringer i. Som ledd i dette vil jeg blant annet vurdere hvordan departementets høringsnotat av 8. september 2017 om endringer i straffelovens regler om forvaring bør følges opp, herunder forslaget om å heve terskelen for prøveløslatelse. Det samme gjelder departementets høringsnotat 8. mai 2024 om bruk av elektronisk kontroll og digitale kontrolltiltak i kriminalomsorgen, herunder adgangen til å bruke fotlenke ved prøveløslatelser og permisjoner fra forvaring.

Jeg vil samtidig vise til at regjeringen nylig har mottatt utredningen NOU 2025: 2 *Samfunnsvern og omsorg*, som inneholder en vurdering av forvaring og særreaksjonene tvungen omsorg og tvungent psykisk helsevern. Departementet skal nå vurdere anbefalingene og forslagene i denne utredningen, i samarbeid med Helse- og

omsorgsdepartementet. Mitt departement skal også legge frem en stortingsmelding om straffegjennomføring i løpet av denne stortingsperioden, og jobber med et lovforslag for å redusere isolasjon i norske fengsler.

Med hilsen

Astri Aas-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

